

УДК 061.327(045)

Бебик В. М.,
доктор політичних наук, професор, голова
правління, Всеукраїнська асоціація політичних наук
(Україна, Київ), v.bebyk.cathedra@ukr.net

М'якушко Н. С.,
директор, Полтавський інститут економіки і права,
Університет «Україна» (Україна, Полтава),
v.bebyk.cathedra@ukr.net

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА УКРАЇНИ

Формування інформаційного суспільства потребує досліджень базових категорій глобальної інформаційно-комунікаційної сфери: інформаційної сфери, інформаційної влади, інформаційних комунікацій, принципів і функцій інформаційних комунікацій, способів інформаційних комунікацій, функцій засобів масових комунікацій.

Інформаційне суспільство активно впливає на політичну, економічну та соціальну сферу суспільства. Соціальна інформація може передаватися через засоби масової інформації, соціальні інститути, неформальні комунікації.

Сучасне інформаційне суспільство України характеризується формуванням ліберальної інформаційної моделі. Вона має свої переваги і недоліки. В умовах війни Росії проти України потрібно здійснювати захист інформаційного суспільства України проти агресора.

Ключові слова: інформаційне суспільство, глобалізація, інфо-глобалістика, інформаційна політика, соціальна політика, соціальні комунікації.

Особливості формування національного інформаційного суспільства України потрібно розглядати в контексті формування глобального інформаційного суспільства та тенденцій глобального розвитку [3; 5], які досліджуються в рамках **інфо-глобалістики** – науки, що вивчає інформаційні структури, інформаційні відносини, інформаційну свідомість та інформаційну діяльність в умовах формування глобального інформаційного суспільства [3].

Варто зауважити, що саме поняття «інформаційного суспільства» було введено в науковий обіг наприкінці 60-х років ХХ ст. такими вченими, як Юдзіро Хаяші, Фріц Махлуп, Тадао Умесао, Деніел Белл та ін. [3].

Сутність цього поняття полягає в твердженні, що людська цивілізація після аграрної та індустріальної стадії переходить в інформаційну стадію, коли інформаційні ресурси стають більш важливими, ніж матеріальні ресурси [1].

Суб'єктами інфо-комунікаційної діяльності в інформаційному суспільстві виокремлюють:

- мас-медіа: супутникові, ефірні, кабельні, комп'ютерні та мультимедіа мережі, друковану, відео та аудіовізуальну електронну пресу, паперові та електронні книги, газети, сайти, блоги;
- суспільних урядових (органи влади) і неурядових (громадські) організацій та установ;
- лідерів громадської думки (формальних і неформальних) [1].

Мас-медіа в інформаційному суспільстві є невід'ємною складовою механізму функціонування демократії, її морально-ціннісних і нормативно-правових засад, які дозволяють людині вийти за межі її особистого соціального досвіду і включитися до процесів соціально-політичної та іншої діяльності [5].

Важливим атрибутом інформаційного суспільства є також інфо-комунікаційні можливості суспільних структур: урядових та неурядових організацій, полі-

тичних партій, суспільних організацій, рухів, груп тиску і т. ін., які використовуються для обміну суспільною інформацією між владою та громадянами, та інфо-комунікаційні можливості лідерів громадської думки.

В інформаційному суспільстві громадська думка формується, насамперед, під впливом мас-медіа, які використовуються політичною і правлячою елітою для переконання громадян у правильності своїх дій і подальшої доцільності свого перебування при владі [1].

В до-інформаційну епоху найважливішими ознаками рівня розвитку держави були загальний рівень розвитку економіки, науки та техніки, рівні розвитку промисловості, аграрного сектору, озброєння, наявність значних територій, людських ресурсів та запасів корисних копалин і т. ін.

З формування глобального інформаційного суспільства на перші позиції вийшли: рівень розвитку інтелектуального капіталу суспільства та інформаційно-комунікаційних технологій, їх частка в національному валовому внутрішньому продукті (ВВП) на душу населення та ін.

Глобальне інформаційне суспільство кардинально змінює політичну, економічну, правову, соціальну, культурно-масову, науково-технічну інформацію на їх нові види, об'єднує останні в глобальні інформаційні потоки і мережі, які інтенсифікують процеси соціальної комунікації в суспільстві, перетворюючи, зокрема, політичну комунікацію на спосіб існування самої політики [2].

Глобальне інформаційне суспільство створює об'єктивні умови для демократичного контролю громадян за діяльністю органів влади, забезпечення симетричної комунікації між владою і громадянами, гарантування участі громадян в процесах соціального.

З теоретичної точки зору, українська модель інформаційного суспільства, яка почала формуватися на сучасному етапі українського державотворення, в основному відповідала світовим демократичним стандартам [2].

Проте, після проголошення незалежності України її владою була зроблена серйозна стратегічна помилка, пов'язана зі зменшенням впливу держави на національний інформаційний простір, що зіграло свою негативну роль під час вторгнення Росії в Україну в 2014 році.

Після відновлення української державності в Україні було надмірно лібералізовано інформаційний простір, безконтрольно приватизовані практично всі державні теле і радіо станції, редакції газет і журналів, в той час, як країни ЄС та Китай захищали свою національну культуру і свій інформаційний простір від надмірних впливів із-за кордону.

Як стверджують вчені, ідеологія інформаційного суспільства характеризується: першістю інформації серед інших ресурсів; домінуванням інформаційного сектору в економіці; перетворенням інформації, знань та кваліфікації людини в провідні чинники влади та управління [3].

Запровадження нових інформаційно-комунікаційних технологій та мультимедіа платформ змінило не тільки особливості продукування, «упаковки» та трансляції інформації, але й сприйняття її суспільною свідомістю.

Важливим елементом формування інформаційного суспільства є також запровадження інформаційно-

комунікаційних технологій у сфері надання соціальних послуг населенню, здійснення соціальних електронних платежів, інформування громадян про ухвалені законодавчі акти та дії уряду, що покращує зв'язок між державою та структурами національного громадянського суспільства.

Слід зазначити, що формування національного інформаційного простору України здійснюється в умовах недостатньо сильної держави, олігархізованих українських мас-медіа та потужних зарубіжних інформаційних впливів, насамперед, з боку російського агресора.

На думку О. Панфілова, професора Державного університету Ілії (Грузія), потрібно, щоб українські журналісти краще знали іноземні мови і не користувалися російськими джерелами інформації, які є неправдивими і такими, що використовуються для інформаційної війни проти України [4].

В умовах формування глобального інформаційного суспільства та його національних моделей кардинально змінилися технології продукування, обробки і трансляції інформації, структура національного медіа-простору, змінилися вимоги до журналістики.

Українські дослідники впевнені, що в умовах формування національного інформаційного суспільства, створення потужних мульти-медіа платформ з симетричною соціальною комунікацією і запровадження on-line журналістики потрібно вивчати досвід інших країн.

Як констатує український політолог Є. Макаренко, у Франції для журналістів фактично відмінили всі закони, що регулюють інформаційну діяльність. А громадський контроль в кожній редакції газети чи телебачення здійснює спостерігач від громади. І якщо громаду не влаштує інформаційна політика редакції ЗМІ, громада може подати до суду [4].

В цілому слід відзначити, що французька модель інформаційного суспільства може бути корисною для України, оскільки характеризується наявністю потужних державних мас-медіа, які захищають національні інтереси, і, водночас, широкими правами громадськості, які є стримуючим демократичним запобіжником дій влади.

З точки зору формування в Україні розвинутого інформаційного та громадянського суспільства, Україні бажано якнайшвидше визначитися з головними ідеологічними пріоритетами побудови національної моделі інформаційного суспільства.

На думку французького дослідника Б. Коста, найбільшою проблемою сучасної України є те, що світова громадська думка розглядає її як поділену країну – країну з двома націями, яка складається з українців і росіян). А потрібно – створити політично інтегровану націю на одних спільних ідеологічних цінностях [4].

Моделі двомовної чи трьохмовної, але політично єдиної нації, є досить поширеними у світовій політичній практиці. Візьмемо, наприклад, досвід Канади, Швейцарії чи Бельгії. Відцентрові етнічні тенденції в цих країнах намагаються компенсувати політичними, економічними та соціальними методами і цей досвід (тією чи іншою мірою) варто дослідити українцям в плані боротьби з сепаратизмом, яка є (як ми бачимо на прикладі Іспанії чи тієї ж самої Бельгії) не лише українським феноменом.

Реальністю є те, що в Україні велика частка людей користується російською мовою, на думку О. Панфілова, поки українська мова не відновить свої позиції в інформаційно-комунікаційній сфері суспільства, потрібно робити українські новини російською мовою [4].

Важливою ідеологічною проблемою в Україні є проблема висвітлення в українських та світових мас-медіа російсько-української війни та фактичної окупації російським фашизмом Криму і Донбасу під прикриттям так званої ідеології та технології «гібридної війни».

Загально відомо, що Рада Федерації (верхня палата парламенту) Росії в 2014 році проголосувала за введення військ в Україну і таким чином фактично оголосила Україні війну, проте й досі чимало українських мас-медіа продовжують повторювати тези російської пропаганди, що «в Україні триває громадянська війна».

Як справедливо зауважує політолог-міжнародник В. Копійка, події за участю російських військ в Криму і в Донецькому регіоні не є внутрішнім конфліктом і це потрібно доводити як в Україні, так і за її межами. Це – імперіалістична війна Росії проти України [4].

Сучасний досвід українського державотворення показав, що Україна вибрала ліберальну модель формування національного інформаційного суспільства, критично зменшивши роль в цих процесах української держави і фактично віддавши національний інформаційний простір вітчизняним та зарубіжним олігархам, які під час вторгнення російських військ на територію України працювали проти неї.

З урахуванням цього негативного соціального досвіду нам потрібно сформулювати нову концепцію національної безпеки, виокремивши військовий, економічний, політичний та соціальний сектори національної безпеки в контексті формування глобального інформаційного суспільства та національної моделі інформаційного суспільства.

Список використаних джерел

1. Бебик В., Куйбіда В. Депутатська діяльність у системі публічного врядування: навч. посіб. / Валерій Бебик, Василь Куйбіда. – Київ: НАДУ, 2017. – 372 с.
2. Bebyk W. Polityczna prakseologia: teoria, metodologia, praktyka // Panstwo i prawo wobec wspolczesnych wyzwan. Teoria i filozofia panstwa i prava oraz aksjologia demokracji i ochrony praw czlowieka. Ksiega jubileuszowa Profesora Jerzego Jaskierni. – Torun, 2012. – S.139–147.
3. Bebyk, Valeriy, 2016. INFO–GLOBALIZATION: INFO–POWER, INFO–DEMOCRACY, INFO–COMMUNICATION. Social and Human Sciences. Polish–Ukrainian scientific journal, 01 (09), P.72–81. – Available at: http://sp-sciences.io.ua/s2304117/bebyk_valeriy_2016_info-globalization_info-power_info-democracy_info-communication_social_and_human_sciences_polish-ukrainian_scientific_journal_01_09_pp_72-81
4. Бебик, Валерій, 2016. Інформаційне суспільство України [Video]. – Available at: <https://civilization-ua.io.ua/a1f08bd618f8b46d8c47f68b31029b47>
5. Інформаційно-комунікаційна демократія: монографія. / за наук. ред. С. О. Довгого. – С.: Вид. СВС Панасенко І. М., 2015. – 420 с.

References

1. Bebyk V., Kujbida V. Deputats'ka dijtal'nist' u systemi publicnogo vryaduvannja: navch. posib. / Valerij Bebyk, Vasyli' Kujbida. – Kyi'v: NADU, 2017. – 372 s.
2. Bebyk W. Polityczna prakseologia: teoria, metodologia, praktyka // Panstwo i prawo wobec wspolczesnych wyzwan. Teoria i filozofia panstwa i prava oraz aksjologia demokracji i ochrony praw czlowieka. Ksiega jubileuszowa Profesora Jerzego Jaskierni. – Torun, 2012. – S.139–147.

3. Bebyk, Valerij, 2016. INFO–GLOBALIZATION: INFO–POWER, INFO–DEMOCRACY, INFO–COMMUNICATION. Social and Human Sciences. Polish–Ukrainian scientific journal, 01 (09), P.72–81. – Available at: http://sp-sciences.io.ua/s2304117/bebyk_valerij_2016_info-globalization_info-power_info-democracy_info-communication_social_and_human_sciences_polish-ukrainian_scientific_journal_01_09_pp_72-81

4. Bebyk, Valerij, 2016. Informacijne suspil'stvo Ukrainy [Video]. – Available at: <https://civilization-ua.io.ua/va1f08bd618f8b46d8c47f68b31029b47>

5. Informacijno–komunikacijna demokracija: monografija. / za nauk. red. S. O. Dovgogo. – S.: Vyd. SVS Panasenko I. M., 2015. – 420 s.

Bebyk V. M., doctor of political sciences, professor, chairman of the board, All–Ukrainian Association of Political Sciences (Ukraine, Kyiv), v.bebyk.cathedra@ukr.net

Mjakushko N. S., director, Poltava Institute of Economics and Law, University «Ukraine» (Ukraine, Poltava), v.bebyk.cathedra@ukr.net

Socio–political aspects of the formation of the information society of Ukraine

Forming of information society needs researches of base categories of global of informatively–communication sphere: information sphere, information power, information communications, principles and functions of information communications, methods of information communications, functions of facilities of mass communications.

Information society actively influences on the political, economic and social sphere of society. Social information can be passed through mass medias, social institutes, informal communications.

Modern information society of Ukraine is characterized by forming of liberal information model. She has the advantages and defects. In the conditions of war of Russia against Ukraine it is needed to carry out defence of information society of Ukraine against an aggressor.

Keywords: information society, globalization, info–globalistic, information politics, social politics, social communications.

* * *

УДК 327(4:477)

Близняк О. А.,
аспірантка кафедри міжнародних відносин,
Національний університет «Острозька академія»
(Україна, Острор), krasnostaw@ukr.net

БРЮССЕЛЬСЬКИЙ САМІТ СХІДНОГО ПАРТНЕРСТВА: МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ

Аналізується підсумкова декларація Брюссельського саміту. Окреслено коло учасників зустрічі, їх позиції щодо Східного партнерства як особливої виміру Європейської політики сусідства. Простежено важливість консолідації зусиль сторін і просування спільних цінностей, які є запорукою розвитку посилених відносин між ЄС та країнами–партнерами. Визначено, що нинішній саміт продемонстрував зацікавленість ЄС в забезпеченні економічної та політичної стабільності, у зниженні ризиків та сприянні безпеки у регіоні Східного партнерства. Здійснено порівняння окремих аспектів підсумкових декларацій Ризького та Брюссельського самітів. Зроблено висновки щодо перспектив України у контексті рішень Брюссельського саміту. З'ясовано, що Брюссельський саміт Східного партнерства не приніс амбітних рішень для країн–партнерів. Визначено чинники, які впливають на динамічність цієї ініціативи ЄС. Використано системний, порівняльний, діалектичний методи, а також метод аналізу та узагальнення.

Ключові слова: ЄС, Брюссель, саміт, підсумкова декларація, країни–партнери, Україна.

Традиційно кожні два роки в рамках ініціативи ЄС – Східне партнерство відбуваються саміти. Під час таких зустрічей на найвищому рівні обговорюють найнагальніші проблеми, визначають перспективи подальшого розвитку відносин ЄС з країнами–партнерами та приймають спільні рішення. Результати роботи саміту закріплюють у офіційному документі – підсумковій декларації.

Для України такого роду документи є особливо важливими, оскільки у них відображаються проблеми і перспективи міждержавних відносин. В контексті євроінтеграційних прагнень українців аналіз рішень ЄС зберігають перманентну актуальність.

За час існування Східного партнерства було схвалено і оприлюднено декларації Празького, Варшавського, Вільнюського, Ризького та Брюссельського самітів. Чотири перших офіційних заключних документи вже неодноразово ставали предметом детального аналізу широкого кола науковців. Серед зацікавлених цією проблематикою зарубіжних вчених можна виділити Т. Стемневського, М. Машкевича, Д. Мільчарка, О. Барбурську, А. Чернову. Значний внесок у вивчення особливостей ЄС та Східного партнерства зокрема, зробили такі вітчизняні науковці В. Манжол, В. Копійка, Т. Сидорук, О. Шаповалова, О. Добржанська, та ін. Власне, підсумкова декларація до саміту у Брюсселі ще не достатньо досліджена українськими фахівцями. З цієї точки зору, актуальність заявленої теми не викликає заперечень.

24 листопада 2017 р. у Брюсселі відбувся черговий саміт Східного партнерства – п'ятий за рахунком саміт у рамках згаданої ініціативи ЄС. У його роботі активну участь брали глави держав та урядів та представники республік Вірменії, Азербайджану, Білорусі, Грузії, Молдови та України. Від ЄС були залучені глави держав або урядів, представники держав–членів ЄС, Європейського парламенту, Комітету регіонів, Європейського Економічного і Соціального комітету, Європейського інвестиційного банку, парламентської асамблеї «Євроonest», Європейського банку реконструкції та розвитку тощо. З ініціативи Естонії, яка головує у Раді ЄС, саміт відбувся у Брюсселі не випадково. Як пояснили представники Єврокомісії та особисто комісар із політики сусідства Йоганес Ган, такими діями «ми засвідчуємо, що партнерство із сусідами пострадянського простору – це справа усєї співдружності, а не лише країн, що географічно зацікавлені у розширенні зв'язків на східних кордонах ЄС» [2]. Ще до початку роботи саміту експерти прогнозували, що це буде саміт підбиття підсумків про зроблені кроки, а також натякали на можливе розчарування його результатами. Втім, незважаючи на всі труднощі у підготовчому періоді, результатом спільної роботи представників ЄС та країн–партнерів стало ухвалення підсумкової декларації. Детальний аналіз цього документу є нашим завданням, оскільки це дозволить зробити глибші висновки щодо перспектив України у відносинах з ЄС.

Учасники саміту черговий раз підтвердили відданість стратегічному і амбітному Східному партнерству як особливому виміру Європейської політики сусідства, яке засноване на спільних цінностях, взаємній відповідальності та інтересах, задля зміцнення демократії, дотримання верховенства закону, прав людини та норм міжнародного права [11]. Крім того, сторони наголосили, що консолідація та просування спільних цінностей та принципів є запорукою розвитку посилених відносин між ЄС та країнами–партнерами. Зобов'язання, створені у Східному партнерстві, зміцнюються як ЄС, так і держави–партнери, роблять їх сильнішими разом та більш здатним до протистояння спільним викликам [11].